

DZIEJE

NAJNOWSZE

PL ISSN 0419-8824

INDEKS 355682

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK
POŚWIĘCONY
HISTORII
XX WIEKU

2-2011

<http://rcin.org.pl>

**POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII**

DZIEJE NAJNOWSZE

**Rocznik XLIII
2011
2**

WARSZAWA 2011

<http://rcin.org.pl>

„Dzieje Najnowsze”
Założone w 1969 r. przez Tadeusza Jędruszczyka,
Czesława Madajczyka i Witolda Stankiewicza

Wydanie publikacji dofinansowane przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
(Umowa nr 790/DWB/P/2010)

KOMITET REDAKCYJNY

Krzysztof Kawalec, Tadeusz Kisielewski, Piotr Łossowski, Piotr Madajczyk,
Wojciech Materski, Jan Molenda, Andrzej Nowak, Wojciech Rojek, Tomasz Schramm,
Rafał Stobiecki, Ryszard Sudziński, Włodzimierz Suleja,
Jacek Tebinka, Małgorzata Willaume, Zygmunt Zieliński,
Elżbieta Znamierowska–Rakk, Janusz Żarnowski

REDAKCJA

Andrzej Chojnowski, Małgorzata Gmurczyk–Wrońska (sekretarz),
Marek K. Kamiński, Andrzej Koryn, Tadeusz Wolsza (redaktor naczelny)

TŁUMACZ

Aleksandra Rodzińska–Chojnowska

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
00–272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 22 831–02–61

ISSN 0419–8824

© Instytut Historii PAN & Wydawnictwo DiG, 2011

Wydawnictwo DiG Sp.j.
PL 01–524 Warszawa, al. Wojska Polskiego 4
tel./fax (+4822) 839–08–38
e-mail: biuro@dig.pl <http://www.dig.pl>

Druk cyfrowy: RYKO w Karczewie

<http://rcin.org.pl>

Spis treści

STUDIA I ARTYKUŁY

Paweł Duber — <i>Z dziejów polityki edukacyjnej obozu sanacyjnego. Kazimierz Świtalski jako reformator polskiej oświaty i wychowania</i>	3
Marek Kazimierz Kamiński — <i>Polskie aspekty tzw. afery Śeby</i>	15
Wojciech Materski — <i>Stefan Litauer. Przyczynek do biografii</i>	25
Paweł Niziołek — <i>Pieniądz jako narzędzie propagandy w PRL (1944–1990)</i>	59
Jan Wnęk — <i>Kolektywizacja wsi w województwie krakowskim w latach 1949–1956</i>	85
Łukasz Polniak — <i>Mity i symbole „patriotyzmu wojskowego” na przykładzie polskiego kina wojennego w latach 1956–1970</i>	99
Łukasz Karolewski — <i>Propagandowe techniki ukrywania katastrofy w Czarnobylu przez władze polskie</i>	115

AUTOREFERATY

Wojciech Jerzy Muszyński — <i>Powstanie i działalność środowiska politycznego Organizacji Polskiej w latach 1934–1944</i>	133
Konrad Rokicki — <i>Relacje między literatami a władzami PRL w latach 1956–1970</i>	139

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Henryk Bartoszewicz — <i>Stanowisko władz Rzeczypospolitej na wychodźstwie wobec Związku Sowieckiego w świetle polskich dokumentów dyplomatycznych 1940 r.</i>	145
Bogdan Musiał — <i>Judenjagd — „umiejętne działanie” czy zbrodnicza perfidia?</i>	159

* * *

Wincenty Kołodziej, <i>Anarchizm. Źródła, jego twórcy, metody walki</i> — Aleksander Łaniewski	170
Piotr Cichoracki, <i>Droga ku anatemie. Waław Kostek–Biernacki (1884–1957)</i> — Waldemar Kozyra, Przemysław Olstowski	173
Bogdan Gadomski, <i>Biografia agenta. Największy agent policji politycznej II RP. Józef Jasek Mitzenmacher (1903–1947)</i> — Piotr Gontarczyk	185

<i>Białe plamy, czarne plamy. Sprawy trudne w relacjach polsko–rosyjskich (1918–1920)</i> — Andrzej Nowak	191
Aneta Ignatowicz, <i>Przygotowanie obronne społeczeństwa w Polsce (1921–1939)</i> — Włodzimierz Batóg	197
Krzysztof Żarna, <i>Hitler — Henlein — Karmasin. Mniejszość niemiecka na Słowacji w polityce III Rzeszy (1933–1939)</i> — Robert Łoś	206
Doris Weatherford, <i>American Women during World War II. An Encyclopedia</i> — Halina Parafianowicz	209
<i>Niemcy w Katyni. Dokumenty o rasstriele polskich wojennoplennych osieniu 1941 goda</i> , sost. R. I. Kosołapow, W. Je. Pierszyn, S. Ju. Ryczenkow, W. A. Sacharow — Wojciech Materski	216
<i>Obóz narodowy w obliczu dwóch totalitaryzmów</i> , pod red. Rafała Sierchuły — Arkadiusz Meller	225
Janusz Gołaski, Jan Miłosz, Augustyn Ponikiewski, Teresa Rabska, Marek Ziółkowski, Wojciech Kęszycki, Filip Leśniak, <i>Reforma rolna 1944–1945 czy komunistyczna zbrodnia? Dokumenty i materiały. Świadcstwa. Wnioski</i> — Bogdan Sekściński	231
Kamila Budrowska, <i>Literatura i pisarze wobec cenzury PRL 1948–1958</i> — Sebastian Ligarski	234
<i>Różne oblicza nacjonalizmów. Polityka. Religia. Etos</i> , pod red. Bogumiła Grotta — Daniel Pawłowicz	238
<i>Współcześni historycy polscy o Rumunii</i> , pod red. Tadeusza Dubickiego — Robert Litwiński	242

ŻYCIE NAUKOWE

<i>Sprawozdanie z konferencji „Kryzys bydgoski”</i> — Krzysztof Osiński	249
---	-----

LISTY DO REDAKCJI

<i>Do redakcji</i> — Jan Bryłowski, Jan Doktor, Ernest Skalski	255
<i>W odpowiedzi Janowi Bryłowskiemu, Janowi Doktorowi i Ernestowi Skalskiemu</i> — Jan Olaszek	257

Wśród naszych Autorów m.in.:

Dr Henryk Bartoszewicz — pracownik naukowy Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie

Dr hab. Włodzimierz Batóg — prof. nadzwyczajny w Instytucie Historii Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Kochanowskiego w Kielcach

Dr Paweł Duber — adiunkt w Ośrodku Kultury Francuskiej i Studiów Frankofońskich Uniwersytetu Warszawskiego

Dr Piotr Gontarczyk — pracownik naukowy Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

Prof. zw. dr hab. Marek Kazimierz Kamiński — w Instytucie Historii PAN w Warszawie

Mgr Łukasz Karolewski — doktorant w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego

Dr hab. Waldemar Kozyra — prof. nadzwyczajny w Instytucie Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Dr Sebastian Ligarski — pracownik naukowy Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej. Oddział w Szczecinie

Dr hab. Robert Litwiński — prof. nadzwyczajny w Instytucie Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Mgr Aleksander Łaniewski — doktorant w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Dr hab. Robert Łoś — prof. nadzwyczajny w Instytucie Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Łódzkiego

Prof. zw. dr hab. Wojciech Materski — w Instytucie Studiów Politycznych PAN w Warszawie

Dr Arkadiusz Meller — adiunkt na Wydziale Politologii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Dr hab. Bogdan Musiał — prof. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Dr Wojciech Jerzy Muszyński — pracownik naukowy Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej. Oddział w Warszawie

Mgr Paweł Niziołek — pracownik naukowy Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej. Oddział w Białymstoku

Prof. zw. dr hab. Andrzej Nowak — w Instytucie Historii PAN w Warszawie

Dr hab. Przemysław Olstowski — prof. nadzwyczajny w Instytucie Historii PAN w Warszawie

Dr Krzysztof Osiński — pracownik naukowy Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej. Oddział w Gdańsku, Delegatura w Bydgoszczy

Prof. dr hab. Halina Parafianowicz — w Instytucie Historii Uniwersytetu Białostockiego

Mgr Daniel Pawłowicz — doktorant w Instytucie Historii Uniwersytetu Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie

Dr Łukasz Polniak — pracownik naukowy Wyższej Szkoły Wojsk Lądowych im. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu

Dr Konrad Rokicki — pracownik naukowy Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej. Oddział w Warszawie

Dr Jan Wnęk — adiunkt w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Krośnie

Informacja dla autorów „Dziejów Najnowszych”

Redakcja zwraca się do wszystkich autorów o stosowanie następujących rygorów, dotyczących formy tekstów nadsyłanych do druku w naszym piśmie:

1. Wszystkie teksty należy składać na dyskietkach w formacie PC lub MAC oraz w dwu egzemplarzach, przepisanych według obowiązujących norm: na stronie po 30 wierszy po ok. 60 znaków, z marginesem z lewej strony szerokości 4–5 cm. Poprawki i uzupełnienia powinny być ograniczone do minimum i nie mogą przekraczać trzech na jednej stronie; nie stosujemy żadnych podkreśleń.

2. Układ pierwszej strony artykułu i artykułu recenzyjnego (tj. obszerniejszej, polemicznej recenzji) powinien wyglądać następująco: z lewej strony u góry imię i nazwisko autora oraz dokładny adres, poniżej tytuł na środku strony (na osi). Wszystkie te elementy należy pisać pismem tekstowym, nie zaś samymi wielkimi literami.

3. W recenzji ponad tekstem należy umieścić kolejno: imię (w formie rozwiniętej) i nazwisko autora recenzowanej pracy, jej tytuł i ewentualnie podtytuł (według strony tytułowej); jeśli recenzja dotyczy pracy zbiorowej, wówczas po tytule należy podać imię i nazwisko redaktora; następnie — w przypadku pracy wielotomowej — liczbę tomów lub części (np. t. I–II) cyframi rzymskimi i dalej: miejsce i rok wydania, nazwę wydawcy, na ostatnim miejscu liczbę stron. Imię i nazwisko autora recenzji — na końcu tekstu z prawej strony (oraz dokładny adres).

4. Teksty do działu „Życie naukowe” zawierają tytuł (na osi); podpis autora jak w recenzji.

5. Wspomnienia pośmiertne: w tytule imię i nazwisko osoby, której tekst dotyczy, pod nim w nawiasach dokładne daty życia; podpis autora jak w recenzji.

6. Przypisy następują w maszynopisie po tekście zasadniczym, od nowej strony. Numery przypisów należy umieszczać we frakcji górnej, bez nawiasów lub kropek, w wierszu z wcięciem akapitowym. Odnośniki do przypisów w tekście są umieszczane przed kropką kończącą zdanie (z wyjątkiem, gdy kończy je skrót: w. — wiek lub r. — rok) albo przed przecinkiem wewnątrz zdania (z wyjątkiem, gdy muszą być umieszczone między słowami, których nie oddziela przecinek).

7. W tekstach zasadniczych przyjmujemy ogólnie przyjęte skróty (np. itp., m.in., rkps, mps, t., z., etc.), a także z reguły: r. (rok) i w. (wiek), inne w miarę potrzeby. Nazwy miesięcy podajemy cyfrą rzymską wówczas, gdy występują wraz z dniem i rokiem (bez oddzielających je kropek), w innych przypadkach w ich brzmieniu słownym (16 V 1935 r.; 16 maja; w maju 1935 r.).

8. W przypisach stosujemy skróty jak w punkcie 7., dopuszczalne są także inne skróty, przyjęte w historycznych opracowaniach specjalistycznych, jednak z wyjaśnieniem znaczenia w pierwszym przypadku ich zastosowania. Tytuły czasopism i serii wydawniczych piszemy w cudzysłowie; po tytule publikacji zamieszczonej w opracowaniu zbiorowym piszemy po przecinku — w: (bez nawiasów prostokątnych). Tomy i roczniki periodyków i innych publikacji podajemy cyframi rzymskimi; zeszyty, numery i części — arabskimi.

9. Wszystkie nadesłane do redakcji teksty odbiegające swoją zewnętrzną formą od powyższych zasad będą zwracane autorom do właściwego przygotowania i ponownego przepisania.

10. Redakcja prosi o dołączenie do artykułów streszczeń o objętości 1 strony maszynopisu na tej samej dyskietce co artykuł.

Warunki prenumeraty

Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są co kwartał. Cena prenumeraty krajowej wynosi: na **2011 r. — 21 zł** (w tym 5% VAT).

Cena prenumeraty ze zleceniem dostawy za granicę jest powiększona o rzeczywisty koszt wysyłki.

Prenumerata krajowa: przez „RUCH” S.A. — wpłaty na prenumeratę przyjmują jednostki kolportażowe „RUCH” S.A. właściwe dla miejsca zamieszkania.

Prenumerata opłacana w złotych ze zleceniem wysyłki za granicę: informacji o warunkach prenumeraty i sposobie zamawiania udziela „RUCH” S.A. Pion Kolportażu Zespół ds. Obrotu Zagranicznego, 01-248 Warszawa, ul. Jana Kazimierza 31/33, tel. (+4822) 53 28 823 — prenumerata płatna w walucie obcej; tel. (+4822) 53 28 816, 53 28 819 — prenumerata płatna w PLN, nr faxu (+4822) 53 28 734

— infolinia 0 804 200 600

Wpłaty w PLN na konto w banku PEKAO S.A. IV O/Warszawa, No. 68 1240 1053 1111 0000 0443 0494 lub w kasie Zespołu.

Dokonyując wpłaty za prenumeratę w banku czy też w Urzędzie Pocztowym należy podać: nazwę naszej firmy, nazwę banku, numer konta, czytelny pełny adres odbiorcy za granicą, okres prenumeraty, rodzaj wysyłki (p-tą priorytetową czy ekonomiczną) oraz zamawiany tytuł.

Warunkiem rozpoczęcia wysyłki prenumeraty, jest dokonanie wpłaty na nasze konto.

Prenumerata opłacana w dewizach przez odbiorcę z zagranicy: przelewem na nasze konto w banku, SWIFT banku: PKOPLPWXXX

w USD PEKAO S.A. IV O/Wwa IBAN PL 54 1240 1053 1787 0000 0443 0508

w EUR PEKAO S.A. IV O/Wwa IBAN PL 46 1240 1053 1978 0000 0443 0511

po dokonaniu przelewu prosimy o przesłanie kserokopii polecenia przelewu z podaniem adresu i tytułu pod nr faxu (+4822) 532 87 31.

Informujemy, że klienci płacący z zagranicy mogą też dokonać wpłaty na prenumeratę kartami kredytowymi VISA, MASTERCARD i AMERICAN EXPRESS w internecie <http://www.ruch.pol.pl>

Dostawa odbywa się pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty, z wyjątkiem zlecenia dostawy pocztą lotniczą, której koszt w pełni pokrywa zleceniodawca.

Terminy przyjmowania wpłat na prenumeratę krajową i zagraniczną:

do 5 XII — na I kw. r. następnego

do 5 III — na II kw. r. bieżącego

do 5 VI — na III kw. r. bieżącego

do 5 IX — na IV kw. r. bieżącego

Bieżące numery oraz wszystkie dostępne od 1999 r. można również kupić lub zamówić w Wydawnictwie DiG:

01-524 Warszawa, al. Wojska Polskiego 4

tel./fax (+4822) 839 08 38

e-mail: dig@dig.pl; <http://www.dig.pl>

Na terenie kraju wpłat można dokonywać także w oddziałach terenowych firmy KOLPORTER S.A., właściwych dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora.

Szczegółowe informacje — bezpłatna infolinia 0 801 205 555

lub na stronie internetowej <http://www.kolporter.com.pl>

Subscription orders for all the magazines published in Poland available through the local press distributors or directly through the Foreign Trade Enterprise.

CHZ Ars Polona S.A.

03-933 Warszawa, ul. Obrońców 25, Poland

<http://www.arspolona.com.pl>

tel./fax (+4822) 509 86 09

cena 21,00 zł (w tym 5% VAT)
Nakład 500 egz.

www.dig.pl

<http://rcin.org.pl>

ISSN 0419-8824

